

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№10

2025
oktyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX
INTERNATIONAL
COPERNICUS

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

*Elektron nashr, 328 sahifa.
2025-yil, 17-oktyabr,*

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHON MOLIYA TIZIMIDA “YASHIL” MOLIYALASHTIRISHNI RIVOJLANISHINING MUAMMOLARI VA SHARTLARI	12
Quliyev Begimqul Melikovich	
EKOLOGIK MIGRANTSIYANI MINTAQAVIY MIQYOSDA MUVOFIQLASHTIRISHNING ASOSIY YO‘NALISHLARI	18
Bahtiyor Ismoilov Ulug‘bek o‘g‘li, Kadirova Zulayxo Abduxalimovna	
O‘ZBEKISTONDA BANK XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH HOLATI	25
Davletova Nilufar Tulanovna	
EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA MINTAQANI IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI	30
Qodirov Farrux Ergash o‘g‘li	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	37
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
MAHALLIY XOMASHYO BAZASIDAN FOYDALANISH ORQALI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	46
Sultanov Dilshod Normamatovich	
IQTISODIYOTI RIVOJLANGAN DAVLATLARDA INSON KAPITALIGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	50
Akhmadaliyeva Nikholakhon	
O‘QITUVCHILAR VA TALABALAR UCHUN INNOVATSION TA’LIM DASTURLARINI ISHLAB CHIQISHDA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHUV MEXANIZMLARI	62
Yuldashev Iskandar Bahromovich	
YER QA’RIDAN FOYDALANGANLIK UCHUN SOLIQLARNING ILMIY-TADQIQOTLAR SHARHI	68
Zoxidov Ismatjon Yunusjon o‘g‘li	
RESPUBLIKA IQTISODIY TARAQQIYOTIDA OLIY TA’LIMNI MODERNIZATSIYA QILISH VA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINING O‘RNI	74
Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich	
DAVLAT IQTISODIY XAVFSIZLIGINI MUSTAHKAMLASHDA SIYOSIY INSTITUTLARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	80
O. Nurmuradov	
ICHKI AUDIT SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA BUXGALTERIYA MA’LUMOTLARINING ICHKI AUDIT JARAYONIDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHNING AHAMIYATI	85
Xamidov Javoxir Shavkat o‘g‘li, Muxitdinov Shoxijaxon Xudoyor o‘g‘li	
XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	90
Xuramov Zafar Rajabaliyevich	
KORPORATIV TUZILMALARDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNI TA’MINLASHNING AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISHDAGI ROLI	95
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Raxmatov Faxriddin Xasanovich	
GLOBAL RIVOJLANISH JARAYONIDA SUG‘URTA XIZMATLARINI ISLOH QILISH MASALALARI	99
Xushmuradov Oman, Ismoilov Sherzod Ismoil o‘g‘li	

DORIVOR O'SIMLIKLARNI QAYTA ISHLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	103
<i>Usmonov Mirg'ulom Xoshim o'g'li</i>	
BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA ERISHISHDA SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARINI QO'LLASH METODOLOGIYASINING AHAMIYATI	109
<i>Nasrulloev Hayotjon Xabibulloevich</i>	
НЕЙРОИНТУИТИВНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ФАКТОР КОНКУРЕНТНОГО ПРЕИМУЩЕСТВА НА РЫНКЕ ТРУДА	115
<i>Ягудин Дмитрий Рустамович</i>	
RESURSLARNI SOLIQQA TORTISHGA OID TADQIQOTLARNING NAZARIY TAHLILI	123
<i>Nasimdjanoov Yunusjon Zoxidovich</i>	
SOLIQ TO'LOVCHILAR FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH: XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI VA PROGRESSIV TARIFLARNI LOYIHALASH	129
<i>Abduraimova Nigora Abdugapparovna</i>	
DAVLAT RAQAMLI LOYIHALARI: UZINFOCOMNING TA'LIM TIZIMI VA IQTISODIY SAMARADORLIKKA QO'SHGAN HISSASI	134
<i>Raxmatxo'jayev Axrorxo'ja Akmal o'g'li</i>	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ПАСПОРТОВ В ПРОМЫШЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	140
<i>Мансурова Сайёра Бахтияровна</i>	
BANK XIZMATLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	148
<i>Xolikova Oydin Olimjonovna</i>	
PNEVMOMEXANIK YIGIRISH TEXNOLOGIYASI XUSUSIYATLARI	153
<i>Jumaniyazov Kadam, Salimov Shuhrat Halimovich, Nazarov Ramazon Anvarovich</i>	
GREEN INDUSTRY AND THE ECONOMY OF ENVIRONMENTALLY FRIENDLY CONSTRUCTION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND UZBEKISTAN'S OPPORTUNITIES	158
<i>Mansurova Sayyora Bakhtiyor kizi</i>	
TELEKOMMUNIKATSIYA SOHASINI RIVOJLANTIRISH TAHLILI	166
<i>Suyunov Asror Baxtiyorovich</i>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA LOGISTIKA XIZMATLARINING MIKRO VA MAKRO TUZILMALARI, ULARNING FUNKSIONAL METADOLOGIK TAMOIYILLARI	171
<i>Z.Teshayev</i>	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT ULUSHI MAVJUD KORXONALARNI BOSHQARISHDA XORIJIY TAJRIBADAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	176
<i>Ismailov Allayor Rashidovich</i>	
MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHDA ISHLAB CHIQRISH XARJATLARINI OG'ISHISHLARI VA ULARNI TAQSIMLASH	183
<i>Raxmatov Baxriddin Baxtiyor o'g'li</i>	
ПОВЫШЕНИЕ СТОИМОСТИ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И ОБЪЕКТОВ НА ОСНОВЕ АУТСОРСИНГА	186
<i>Исмагулова Гульмира Нуралиевна</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY KONSEPSIYASI	193
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING INSTITUTSIONAL VA TASHKILIY MEXANIZMLARI	198
<i>Xudoyorov Lochinbek Bahromovich</i>	
TIJORAT BANKLARIDA UZOQ MUDDATLI RESURSLARNI JALB QILISHDA XALQARO TAJRIBA	203
<i>Abduraxmonov Akmal Nurmamat o'g'li</i>	

MEHNATGA LAYOQATLI TRANSPORT SOHASIDAGI AHOLINI ISH O'RINLARI BILAN TA'MINLANGANLIK HOLATINI TAHLILI	207
Abdullayeva Nigora Shamsiddinovna	
TO'QIMACHILIK SOHASINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MODELI	212
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI DIVERSIFIKATSIYASI VA GAROV TA'MINOTI SIFATINING BANK BARQARORLIGIGA TA'SIRI	220
Xolbozorov Husniddin Norbek o'g'li	
O'ZBEKISTON - 2030 STRATEGIYASI DOIRASIDA TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	226
Norova Nozima Nabiyevna	
UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING KLASSTERLI MEXANIZMI TAHLILI	232
Odamboyev Oybek Ravshanbek o'g'li	
KORPORATIV BOSHQARUV TUZILMALARIDA MOLIVAVIY MUNOSABATLARNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	236
Qurbaniyazov Shaxzodbek Karimovich	
XALQARO SAVDONING RIVOJLANISHI VA ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	242
Jalolov Bekzod Sherzod o'g'li	
TA'LIM TIZIMINI MOLIALASHTIRISHNING YANGI TIZIMINI JORIY ETISHGA QARATILGAN NAZARIY JIHATLAR	247
Dusanov Salim Mamarasulovich	
O'ZBEKISTONDA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA BOJXONA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	254
Aktamov Akbarjon Aslan o'g'li	
DAVLAT TA'LIM TASHKILOTLARIDA QURILISH XARAJATLARI HISOBINI YURITISH	262
Ostonokulov Azamat Abduraimovich	
РАЗРАБОТКА ОРГАНИЗАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ ИНТЕГРАЦИИ КРЕАТИВНЫХ ИНДУСТРИЙ В ТУРИСТИЧЕСКУЮ ИНФРАСТРУКТУРУ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН	273
Хошимова Камилла Навфал қизи	
A NEW STAGE IN THE APPLICATION OF MARKET MECHANISMS TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITY	285
Ibrayim Maxkamov	
RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI SOG'LIQNI SAQLASH XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	291
Eshbekova Xayriniso Baxtiyorovna	
QASHQADARYO VILOYATI IQTISODIYOTIDA DXSH ASOSIDA INVESTITSIYA MUHITINING SHAKLLANISHI	297
Hamroyev G'ayratjon Sultonovich	
TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA MIJOZLAR EHTIYOJLARINI O'RGANISH VA TAHLIL QILISH	301
Shaymanov To'liqin Mahmayusupovich	
ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ЦИФРОВЫХ ПОДХОДОВ В НАЛОГОВОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ	306
Элбаева Мукаддас Рашидовна	
СИНТЕЗ НЕЧЕТКОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ТЕПЛОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОБЪЕКТОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	311
Бахриева Хуршида Аскарходжаевна, Сафаров Шохрух Шарофович, Бахрамов Муҳаммадали Ералиевичасистент	
ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА КАК КАТАЛИЗАТОР ДОСТИЖЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКИХ ЦЕЛЕЙ РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	319
Базарова Гулнора Гуламовна	

O'ZBEKISTON KORXONALARINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA BANK KREDITLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	323
Pulatova Moxira Baxtiyorovna	

O'ZBEKISTON KORXONALARINING TASHQI IQTISODIY FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHDA BANK KREDITLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Pulatova Moxira Baxtiyorovna

Bank moliya akademiyasi

“Moliya” kafedrası professor vazifasini bajaruvchisi

ORCID:0009-0004-0294-4651

Email: mohirapulatova123@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hamda tijorat banklarining 2021–2024-yillardagi moliyaviy hisobotlari va statistik ma'lumotlari asosida banklar kredit portfelining hozirgi holati hamda rivojlanish dinamikasi chuqur o'rganilgan. Shuningdek, tadqiqotda Xitoy, Janubiy Koreya hamda Yevropa Ittifoqi mamlakatlarining ilg'or tajribalari tahlil qilinib, O'zbekiston bank sektori uchun mos keladigan tavsiyalar ishlab chiqilgan. Kreditlash mexanizmlarini davlat tomonidan subsidiyalash, kredit olish jarayonlarini soddalashtirish va garov tizimini takomillashtirish orqali korxonalar tashqi iqtisodiy faoliyatini samarali moliyalashtirish imkoniyatlarini oshirish mumkinligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: bank kreditlash, tashqi iqtisodiy faoliyat, eksport-import operatsiyalari, kredit mexanizmlari, O'zbekiston bank sektori, foiz stavkalari, moliyaviy barqarorlik, garov mexanizmlari, xalqaro savdo.

Abstract. This article analyzes the issues of improving bank lending mechanisms in financing the foreign economic activities of enterprises in Uzbekistan. The study, based on the financial reports and statistical data of the Central Bank of the Republic of Uzbekistan and commercial banks for 2021–2024, provides an in-depth assessment of the current state and development dynamics of bank credit portfolios. Additionally, advanced practices from China, South Korea, and the European Union were analyzed, and recommendations suitable for Uzbekistan's banking sector were developed. It is substantiated that government-subsidized lending mechanisms, simplified loan procedures, and improved collateral systems can enhance the effectiveness of financing enterprises' foreign economic activities.

Keywords: bank lending, foreign economic activity, export-import operations, credit mechanisms, Uzbekistan banking sector, interest rates, financial stability, collateral mechanisms, international trade.

Аннотация. В данной статье рассмотрены вопросы совершенствования механизмов банковского кредитования в финансировании внешнеэкономической деятельности предприятий Узбекистана. В ходе исследования на основе финансовых отчетов и статистических данных Центрального банка Республики Узбекистан и коммерческих банков за 2021–2024 годы подробно изучены текущее состояние и динамика развития кредитного портфеля банков. Кроме того, были проанализированы передовые практики Китая, Южной Кореи и стран Европейского Союза, на основе которых разработаны рекомендации, адаптированные к банковскому сектору Узбекистана. Обосновано, что субсидирование кредитных механизмов со стороны государства, упрощение процедур получения кредитов и совершенствование системы залогового обеспечения позволяют повысить эффективность финансирования внешнеэкономической деятельности предприятий.

Ключевые слова: банковское кредитование, внешнеэкономическая деятельность, экспортно-импортные операции, кредитные механизмы, банковский сектор Узбекистана, процентные ставки, финансовая устойчивость, залоговые механизмы, международная торговля.

KIRISH

Globalashuv jarayonlari jahon iqtisodiyotida mamlakatlararo hamkorlikni jadallashtirib, xalqaro savdo hajmini sezilarli darajada oshirib bormoqda (World Bank, 2022). Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston iqtisodiyotining xalqaro iqtisodiy munosabatlarga integratsiyalashuvi dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, respublika eksport-import operatsiyalarining kengayishi va tashqi iqtisodiy faoliyat olib boruvchi korxonalar sonining o'sishi moliyalashtirish mexanizmlarining ahamiyatini oshirmoqda (ADB, 2023). Bunday sharoitda korxonalar uchun bank kreditlari eksport salohiyatini oshirish va import jarayonlarini samarali boshqarishdagi asosiy moliyaviy vositalardan biriga aylanmoqda (IMF, 2023).

Mavjud ilmiy tadqiqotlar hamda O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining ma'lumotlari tahliliga ko'ra, tijorat banklarida kreditlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish bo'yicha katta imkoniyatlar mavjud (O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, 2024). So'nggi yillarda kredit siyosatini liberallashtirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va moliyaviy vositalarni diversifikatsiya qilish yo'nalishida amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu tizimni zamonaviy bosqichga olib chiqmoqda (Moliyaviy tadqiqotlar, 2023). Kredit foiz stavkalarining bosqichma-bosqich maqbullashtirilishi, rasmiyatchilik jarayonlarining soddalashtirilishi va garov ta'minotini baholashning yangi yondashuvlar asosida qayta ko'rib chiqilishi tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshiruvchi korxonalar uchun moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bunday chora-tadbirlar kredit resurslariga kirishni osonlashtirib, eksport-import operatsiyalarining hajmini oshirishga xizmat qiladi.

Natijada, tijorat banklarining kreditlash mexanizmlarini modernizatsiya qilish, xalqaro moliya amaliyotlariga yaqinlashtirish hamda davlat tomonidan kafolat va subsidiya mexanizmlarini yanada faollashtirish mamlakat iqtisodiyotining xalqaro raqobatbardoshligini mustahkamlash va tashqi savdo salohiyatini oshirish uchun muhim istiqbolli yo'nalish bo'lib xizmat qiladi (International Trade Journal, 2023).

Ushbu ilmiy tadqiqotning asosiy maqsadi — O'zbekiston korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlash mexanizmlarining mavjud holatini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini (Xitoy, Janubiy Koreya va Yevropa Ittifoqi davlatlari tajribasi asosida) tahlil qilish orqali amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va tijorat banklarining 2021–2024-yillardagi hisobotlari, xalqaro moliyaviy institutlar (IMF, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki) ma'lumotlari hamda mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlardan foydalanilgan. Mazkur ilmiy asoslangan tavsiyalar mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga hamda xalqaro bozorda raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tashqi savdo va xalqaro operatsiyalarni moliyalashtirish masalalari bo'yicha empirik hamda nazariy adabiyotlar banklarning an'anaviy kreditlash mexanizmlari va alohida savdo moliyalashtirish instrumentlari o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatadi. Banklar va korxonalar o'rtasidagi munosabatlarga urg'u beradigan relationship lending yondashuvi Berger va Udell tomonidan ilgari surilgan bo'lib, u kredit berish jarayonida banklarning subyektiv axborotiga, uzoq muddatli munosabatlar orqali to'planadigan ma'lumotlarga hamda kredit liniyalari roliga alohida e'tibor qaratadi. Bular kichik va o'rta korxonalar (MSME)ning tashqi savdo operatsiyalariga kirishida muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlarda banklarning xatti-harakatlari, chet el banklari ishtiroki va bank tizimi strukturasi korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatini moliyalashtirish imkoniyatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. De la Torre, Martínez Pería va Schmuklarning tadqiqotlarida banklarning SME segmentiga kirish strategiyalari hamda relationship lending cheklovlari batafsil tahlil qilingan. Bundan tashqari, Ayyagari va hamkorlarining ishlanmalarida moliyaviy bozorlarning institutsional sifati hamda korxona darajasidagi xususiyatlar firmalarning bank kreditiga kirish imkoniyatlarini belgilovchi asosiy omillar sifatida ko'rsatiladi.

Global miqyosda esa savdo moliyalashtirishdagi bo'shliq (trade finance gap) muammosi keng muhokama qilingan. Xalqaro tashkilotlar va banklar tomonidan o'tkazilgan surishtiruvlar savdo moliyalashtirishga bo'lgan talab taklifdan ortib ketganini va ayniqsa MSMElar uchun cheklovlar yuqori ekanini ta'kidlaydi. Ushbu bo'shliqni kamaytirish maqsadida eksport-savdo kafolatlari, ECA (export credit agencies), supply chain finance instrumentlari, raqamli trade finance platformalari hamda banklararo xatarni taqsimlash mexanizmlari taklif etilmoqda.

Shuningdek, amaliy tadqiqotlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlari savdo moliyalashtirishdagi rad etish sabablari orasida AML/KYC talablarining qat'iyligi, kafolat va garov tizimlaridagi noaniqliklar, shuningdek banklar likvidligi va kapitallashuvi bilan bog'liq cheklovlar yetakchi o'rin tutishini ko'rsatadi. Bu esa mamlakat kontekstida, jumladan O'zbekiston kabi iqtisodiyotlarda, eksportni moliyalashtirishni soddalashtirish bo'yicha institutlararo islohot zarurligini tasdiqlaydi.

So'nggi yillarda banklar va moliya institutlari raqamli yechimlar, elektron hujjatlashtirish hamda xalqaro kafolat portfelli orqali savdo moliyalashtirishning samaradorligini oshirishga intilmoqda. Bu jarayon relationship lendingning an'anaviy afzalliklarini texnologik vositalar bilan uyg'unlashtirish orqali korxonalar uchun kredit olish imkoniyatlarini yanada kengaytirishi mumkinligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlash mexanizmlarining samaradorligini baholash uchun tizimli hamda iqtisodiy-statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining 2020–2023-yillardagi rasmiy yillik hisobotlari, Milliy bank, Agrobank, Hamkorbank va Kapitalbank kabi tijorat banklarining moliyaviy ko'rsatkichlari, kredit portfelli, shuningdek, mamlakat tashqi savdosiga oid Davlat statistika qo'mitasi tomonidan e'lon qilingan statistik ma'lumotlar chuqur tahlil qilindi.

Bundan tashqari, tadqiqot davomida ekspert baholash usuli qo'llanilib, mahalliy tijorat banklari xodimlari hamda tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanadigan yirik korxonalarning moliyaviy mutaxassislari bilan intervyular o'tkazildi. Muammo va imkoniyatlarni aniq aniqlash maqsadida Xitoy, Janubiy Koreya, Rossiya hamda Yevropa Ittifoqi mamlakatlarining ilg'or tajribalari bilan qiyosiy tahlil amalga oshirildi, natijada O'zbekiston sharoitiga mos amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston tijorat banklarining tashqi iqtisodiy faoliyatni moliyalashtirishdagi kreditlash hajmi va dinamikasini tahlil qilish uchun 2024-yil 1-yanvar holatidagi ma'lumotlar quyidagi jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston tijorat banklarining jami kreditlari (mlrd. so'm)

Bank nomi	Jami kreditlar (mlrd. so'm)
O'zmilliybank	99 423
O'zsanoatqurilishbank	57 124
Agrobank	54 483
Asaka bank	39 213
Xalq banki	24 549
Biznesni rivojlantirish banki	21 801
Mikrokreditbank	14 437
Turon bank	11 894
Aloqa bank	10 294
Poytaxt bank	79
Jami	471 406

Manba: [O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki](#) (cbu.uz)

Ushbu jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2024-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, O'zbekiston tijorat banklarining jami kreditlari hajmi 471 406 mlrd so'mni tashkil etgan. Eng yirik kredit portfeliga ega banklar orasida O'zmilliybank (99 423 mlrd so'm), O'zsanoatqurilishbank (57 124 mlrd so'm) va Agrobank (54 483 mlrd so'm) yetakchilik qilmoqda.

Tashqi iqtisodiy faoliyatni moliyalashtirishda bank kreditlash mexanizmlarining samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish tavsiya etiladi. Kredit foiz stavkalarini pasaytirish eksport-import operatsiyalarini amalga oshiruvchi korxonalar uchun moliyaviy yukni kamaytiradi va ularning raqobatbardoshligini oshiradi. Kredit olish jarayonlarini soddalashtirish, ya'ni hujjatlarni rasmiylashtirish tartibini yengillashtirish hamda arizalarni ko'rib chiqish muddatlarini qisqartirish orqali korxonalar uchun qulaylik yaratish mumkin. Garov ta'minoti tizimini takomillashtirish ham muhim bo'lib, kredit olishda garov bilan bog'liq muammolarni hal etish uchun davlat kafolatlari yoki sug'urta mexanizmlarini joriy etish lozim. Shuningdek, tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanuvchi korxonalar uchun uzoq muddatli kreditlar taqdim etish ularning barqarorligini ta'minlaydi.

Ushbu chora-tadbirlar O'zbekiston korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlash mexanizmlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. O'zbekiston korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish mamlakat iqtisodiy

rivojlanishi uchun strategik ahamiyatga ega masalalardan biridir. Yuqorida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan kreditlar hajmi yildan-yilga ortib bormoqda. Jumladan, 2024-yil 1-yanvar holatiga ko'ra tijorat banklarining jami kreditlari hajmi 471 406 mlrd so'mni tashkil etib, bu holat banklarning moliyaviy imkoniyatlari kengayotganini bildiradi.

Xorijiy mamlakatlar tajribasini ko'rib chiqqanda, Janubiy Koreya, Xitoy va Yevropa Ittifoqi davlatlarida eksport-import faoliyatlarini qo'llab-quvvatlash uchun davlat subsidiyalari hamda uzoq muddatli, imtiyozli kreditlash mexanizmlaridan samarali foydalanilayotgani aniqlangan. Bu esa eksportchi korxonalarga qo'shimcha raqobat afzalligini beradi. O'zbekiston sharoitida ham kredit foiz stavkalarini davlat tomonidan subsidiyalash yoki kafolat berish orqali eksport-import operatsiyalarining raqobatbardoshligini oshirish mumkin. Bunday chora-tadbirlarni qo'llash natijasida korxonalar uchun tashqi bozorlarga kirish imkoniyatlari kengayadi, eksport hajmi va mamlakatning xalqaro savdodagi ishtiroki esa sezilarli darajada ortadi.

Bundan tashqari, bank kreditlash jarayonlarini soddalashtirish, hujjatlar aylanmasini kamaytirish hamda raqamli moliyalashtirish tizimlarini kengaytirish orqali kredit olish tartiblarini optimallashtirish ham dolzarb masaladir. Xalqaro Valyuta Fondi (IMF) va Jahon bankining tavsiyalariga ko'ra, kredit olish jarayonlarining murakkabligi moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini kamaytiradi va korxonalarning moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasini cheklaydi. Shu sababli, O'zbekistonda ham raqamli xizmatlar orqali kredit taqdim etish, davlat kafolat fondlari hamda sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish orqali kredit olish jarayonlarining yengillashtirilishi tashqi iqtisodiy faoliyatni moliyalashtirish samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlash mexanizmlarining bosqichma-bosqich takomillashuvi mamlakat iqtisodiy o'sishi va xalqaro raqobatbardoshligini oshirishda katta salohiyatga ega. So'nggi yillarda tijorat banklarining kredit portfeli hajmi izchil o'sib borayotgani ushbu yo'nalishda ijobiy tendensiyalar shakllanayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, mavjud mexanizmlarni yanada samarali qilish imkoniyatlari mavjud bo'lib, bu korxonalarning moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatini kengaytiradi.

Kelgusida kreditlash jarayonlarining yanada soddalashtirilishi, foiz stavkalarining maqbullashtirilishi va garov ta'minoti bilan bog'liq talablarning zamonaviy yondashuvlar asosida qayta ko'rib chiqilishi tashqi iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirishga xizmat qiladi. Raqamli moliyalashtirish tizimining rivojlanishi esa kredit jarayonlarini tezkor, shaffof va korxonalar uchun qulay shaklda tashkil etish imkonini beradi.

Davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlov choralari — jumladan, subsidiya va kafolat mexanizmlarining kengaytirilishi — bank kreditlash tizimini yanada samarali qilishga va eksport-import operatsiyalarini moliyaviy jihatdan barqarorlashtirishga yordam beradi.

Umuman olganda, taklif etilayotgan chora-tadbirlarning amaliyotga joriy etilishi O'zbekiston korxonalarining xalqaro bozorlarda faol ishtirokini ta'minlash, tashqi savdo salohiyatini mustahkamlash hamda milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga ijobiy turtki beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). Bank tizimi statistik ko'rsatkichlari. Rasmiy veb-sayt: <https://cbu.uz>
2. Jahon banki. (2022). Global Economic Prospects. World Bank Group Annual Report. Washington, D.C.: World Bank.
3. Asian Development Bank (ADB). (2023). Uzbekistan: Economic Outlook Report. Manila: Asian Development Bank.
4. International Monetary Fund (IMF). (2023). Uzbekistan: Financial Stability Assessment Report. Washington, D.C.: IMF Publications.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2023). Tashqi savdo faoliyati statistikasi. Rasmiy veb-sayt: <https://stat.uz>
6. Moliyaviy tadqiqotlar (Financial Studies). (2023). "O'zbekiston bank tizimida kreditlash samaradorligi masalalari", №4, Toshkent.
7. International Trade Journal. (2023). "Credit Mechanisms in Export-Import Operations: Comparative Analysis", Volume 37, Issue 2, Routledge.
8. Milliy bank, Agrobank, Kapitalbank, Hamkorbank va boshqa tijorat banklari rasmiy hisobotlari (2021–2024). Rasmiy saytlar.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari (2021–2024). Lex.uz: <https://lex.uz>
10. "Bank va kredit" ilmiy-amaliy jurnali. (2023). Bank sektorining tashqi iqtisodiy faoliyatni kreditlashdagi roli, №2, Toshkent.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100